

ДІАГНОСТИКА ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ОСОБИСТОСТІ УДК: 159.92.072

Оксана Павлівна Ляш,
*кандидат психологічних наук, доцент,
Вінницький інститут Університету «Україна»*

Актуальність дослідження. Емоційний інтелект - це здатність людини розуміти свої почуття та емоції. Проте основним питанням як і раніше залишається питання про методи діагностики емоційного інтелекту (ЕІ). Водночас вченими порушується проблема діагностики емоційного інтелекту, що обумовлена, перш за все, різноманіттям підходів до розуміння даного конструкту (Н. А. Батурин, Я. М. Куценко, Л. Г. Матвеева, Р. Д. Робертс, R. Bar-On та ін.). Існування декількох моделей емоційного інтелекту спричиняє суттєво відмінні підходи до його вимірювання. У вітчизняній науці бракує досліджень, присвячених ґрунтовному порівняльному аналізу існуючих методик.

Аналіз досліджень і публікацій. В Україні тести емоційного інтелекту поширені мало, але активно розробляються основні положення теорії емоційного інтелекту. На основі експериментальних даних з'ясовано, що відчуття психологічного благополуччя є інтегрованим відображенням внутрішніх детермінант емоційного інтелекту, також встановлена ієрархічна структура рівнів його сформованості (Е. Носенко та ін.) [4]. У 2004 р. Д. Люсін створив опитувальник, що складається з двох шкал (міжособистісного та внутрішньоособистісного емоційного інтелекту), спрямований на діагностику здібностей, пов'язаних з розумінням емоцій та управлінням ними.

Серед опитувальників відомі такі: EQ MAP Е. Оріолі, Emotional Competence Inventory (ECI) Р. Боярис, Д. Гоулмана та ін., Шкала коефіцієнта емоційного інтелекту (EQ-i) R. Bar-On, Occupational Personality Questionnaire (OPQ32i), ЕмІн Д.В. Люсіна, Ем ІQ-2 Е. А. Орлова та В. В. Одинцової, Self Report Emotional Intelligence Test (SREIT) Н. Шутке, авторські методики М. Холла, Р. Купера та А. Савафа, А. В. Солодкова та П. М. Воронкіна, М. А. Манойлової та ін. [1; 3].

Метою нашої статті є аналіз та узагальнення основних психодіагностичних методик виміру емоційного інтелекту.

Виклад основного матеріалу досліджень. Як було зазначено, однією із найбільших проблем виміру ЕІ залишається відсутність єдиної методологічної бази, цілісної теорії ЕІ. Це призводить до створення великої кількості різноманітних опитувальників, тестів, анкет, в основі яких лежать не співпадаючі одна з одною концепції ЕІ. Наразі існує

близько декількох десятків методик, яких умовно можна віднести до трьох типів [2]:

1. *Методики спрямовані на вивчення окремих характеристик, що входять в структуру емоційного інтелекту.* До них відноситься тест на емоційний інтелект Майер-Саловей-Карузо (MSCEIT). Тест розроблений в 2002 р. Дж. Майером, П. Саловеем, Д. Карузо. Автори розуміють ЕІ як набір ієрархічно організованих здібностей, пов'язаних з переробкою інформації, які об'єднуються в чотири напрямки: *сприйняття емоцій, підвищення ефективності мислення за допомогою емоцій, розуміння емоцій, управління емоціями.* Бали підраховуються на основі експертних оцінок. В цілому порівняно з іншими методиками, тести ЕІ мають найкращі психометричні властивості (надійність, критеріальна валідність, помірна позитивна кореляція з показниками здібностей).

2. *Методики засновані на самозвіті та самооцінці досліджуваних.* До таких відносяться, наприклад, опитувальник ЕСІ (Emotional Competence Inventory), створений Д. Гоулменом, а також опитувальник BarOn EQ-I.

Д. Гоулмен і Р. Боядис розробили мульти-опитувальник емоційної компетентності (Emotional Competence Inventory) для комплексної оцінки персоналу організацій. Зазначена методика вимірює наступні компоненти ЕІ керівників (і лідерів в цілому): *самосвідомість, самоуправління, соціальна свідомість, соціальні навички.* Опитувальник заповнює сам досліджуваний і ще 15 осіб-колег. Проте, методика вимірює на наш погляд, скоріше компетентність в керівництві та лідерстві, ніж ЕІ. Використання зазначеної методики обмежено вузькою спрямованістю використання виключно в менеджменті та використанні в тексті опитувальника професійних навичків.

Р. Бар-Он на протязі 20 років розробляв власну методику BarOn EQ-I. І саме ним було введено у вжиток поняття ЕІ. Великою перевагою методики є те, що вона має і дитячий варіант для тестування дітей та підлітків у віці від 6 до 18 років [5]. Зазначений опитувальник вимірює 5 основних компонентів емоційного інтелекту: *внутрішньоособистісний (самоповага), міжособистісний (співчуття, відповідальність), адаптивність (здатність адаптувати свої емоції до мінливих умов), управління (толерантність до стресу), загальний настрій (рівень оптимізму).* Одним із недоліків методик, заснованих на самооцінці, є невисока точність, невисока достовірність результатів. Перевагами опитувальника BarOn EQ-I є достатньо широка дослідницька база, автори проводили широкомасштабні кроскультурні дослідження.

3. *Методики «мульти-оцінок»,* тобто тести, які повинен заповнити не тільки досліджуваний але й 10-15 знайомих йому людей, так званих «оцінщиків» - це може бути сім'я, ровесники, колеги досліджуваного, які оцінюють рівень його ЕІ. Одним із тестів «мульти-оцінок» є ЕІ-360,

що створений у 2000 р. Дж. П. Пауліу-Фрай. Згідно Дж. П. Пауліу-Фрай, ЕІ – це здатність ефективно розпізнавати та управляти власними емоціями і емоціями інших людей. Методика вимірює самосвідомість, емоційну регуляцію, емоційну взаємодію, саморегуляцію. Недоліками методики є наявність лише мульти-оціночного формату, обов'язкова оцінка досліджуваного десятима експертами, відсутність чітких критеріїв оцінки, недостатність психометричної глибини.

Описані вище методики, володіють своїми перевагами та недоліками. Так, найбільшій критиці зазнають опитувальники «мульти-оцінок», оскільки виконання такого виду опитувальника являє собою досить трудомістку процедуру. Використання методик перших двох груп в сукупності може дати уявлення про рівень ЕІ досліджуваних. Тому постає задача вибору таких опитувальників або тестів, які відповідали б основним психометричним вимогам надійності та валідності і мали наукову теоретичну основу.

Висновки. На основі проведено аналізу ми з'ясували, що опитувальники на емоційний інтелект вимірюють не саму здібність розуміти емоції чи управляти ними, а уявлення людей про свій емоційний інтелект. Тести-завдання дозволяють встановити об'єктивний рівень розвитку емоційного інтелекту, ґрунтуючись на експертній оцінці. Природно, що уявлення людини про окрему свою властивість певною мірою буде відрізнятися від дійсної вираженості цієї властивості. Розглянуті нами методики можуть бути застосовані для виміру ЕІ в осіб юнацького віку, осіб соціономічних спеціальностей, при здійсненні профвідбору та профорієнтації та ін.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в адаптації даних методик до українських реалій життя, психометричній перевірці та нормуванні на українській вибірці.

Список використаної літератури

1. Куценко Я.М. Емоційний інтелект: проблеми діагностики / Я.М. Куценко // Проблеми сучасної психології. – 2011. – Випуск 14. – С. 417-426.
2. Люсин Д.В. Современные представления об эмоциональном интеллекте // Социальный интеллект: теория, измерение, исследования / Под ред. Д.В. Люсина, Д.В. Ушакова. – М. : Институт психологии РАН, 2004. – С. 29-36.
3. Матвеева Л.Г. Психодиагностика социального и эмоционального интеллекта / Л.Г. Матвеева // Психология в изменяющемся мире: развитие, адаптация, творчество: Материалы научно-практической конференции факультета психологии ЮУрГУ/ Отв. ред. Н.А. Батурин. – Челябинск: Изд-во ЮУрГУ, 2007.
4. Носенко Е.Л. Диспозиційні та перцептивно оцінювані характеристики емоційного інтелекту / Е.Л. Носенко // Вісник

Харківського університету. Серія Психологія. Харків, 2002. -№550, Ч.1. –С.177-179.

5. Salovey P. Emotional intelligence / P. Salovey, J.D. Mayer // *Imagination, Cognition and Personality*. – 1990. – № 9. – PP. 185-211.

**ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО
СПІЛКУВАННЯ МІЖ ВИКЛАДАЧАМИ І СТУДЕНТАМИ
УДК 159.923**

Людмила Олександрівна Матохнюк,
*кандидат психологічних наук, доцент,
КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти»*

Катерина Дмитрівна Дем'янюк,
*кандидат психологічних наук, доцент,
Національна академія Державної прикордонної служби України
(м. Хмельницький)*

Актуальність дослідження. У наші дні діалог розуміється не тільки як форма обміну думками, але і як форма людських відносин. Шлях реформи системи освіти - це шлях від монологу до діалогу в організації взаємин викладачів і студентів. Щоб скоротити цей шлях, викладач, зокрема, неодмінно повинен володіти елементарними психологічними знаннями, вміннями та навичками діалогу. Тому оволодіння знаннями з психології ділового спілкування та навичками розумного ведення діалогу стає не тільки необхідною умовою ефективної роботи єдиного педагогічного колективу студентів та викладачів і підвищення працездатності його членів, а й важливою умовою успішної реалізації поставлених перед освітою завдань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття «спілкування» вживається у психологічній літературі в різних значеннях: як один з різновидів людської діяльності (Б. Г. Ананьєв, М. С. Коган, І. С. Кон, О. О. Леонтьєв); як специфічна, соціальна форма інформаційного зв'язку (О. Д. Урсун, Л. О. Резніков); як взаємодія, стосунки між суб'єктами, які мають діалогічний характер (Г. М. Андрєєва, В. С. Соковін, К. К. Платонов).

Метою публікації є визначення особливостей формування взаємин між викладачами і студентами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження проводилося впродовж трьох років на базі Національної академії Державної прикордонної служби України, в якому взяли участь 900 студентів з усіх курсів і 100 викладачів. Зрізи робилися на початку, в середині і в кінці навчального року.

Заповнюючи анкети, студенти повинні були відмітити, як часто вони спілкуються з різними викладачами при вирішенні навчальних